

Tajemství vojenského kufříku

Francouzský legionář Jan Votrubec

I. Trutnov, 1949

Jan Votrubec si zakryl tvář. Tak prudké světlo oslňovalo jeho zrak.

„Mohli byste ztlumit tu lampu? Mám špatný zrak,“ řekl nahlas Jan Votrubec.

Kdosi sklonil lampu, takže nyní Jan Votrubec viděl i postavy. Dva muži, jeden z nich zavalitější, plešatý a v obnošeném hnědém saku s červenou kravatou a druhý o něco mladší, vyšší a v šedivém obleku.

Starší chlap se posadil ke stolu, u kterého seděl Jan Votrubec. Jeho mladší poskok si sedl zády k Janovi ke stolku s psacím strojem a vložil do něho předtištěný protokolární papír.

„Jméno?“ zeptal se hlasitě starší agent.

„Jan Votrubec.“ odpověděl Jan na otázku a dočkal se další kanonády otázek.

Tlustý agent se ptal na bydliště, zaměstnání, rodinný stav a na další otázky o Janově soukromém životě. Jeho mladší společník všechno pečlivě zapisoval do protokolu. Údery do psacího stroje se rozléhaly po malé šedivé místnosti, a když dozněly, řekl starší agent: „Vy jste byl členem legií, pane Votrubče. Je to tak?“

„Ano. Ano je,“ odpověděl poklidně Jan.

„A kdepak?“ řekl zamyšleně starší agent.

„Ve Francii. Sloužil jsem u dvaadvacátého československého střeleckého pluku,“ odpověděl Jan. „Předtím jsem sloužil u roty Nazdar také ve Francii...“

„Víte, pane Votrubče, proč jsme si vás předvolali?“ přerušil ho starý agent.

„Nevím,“ řekl Jan

„Vy jste nyní ředitelem místního gymnázia, že ano. No a krom francouzštiny tam učíte i dějiny, že ano. Ale my si myslíme, že ve svých hodinách nedáváte studentům patřičnou socialistickou historickou průpravu, víte?“ rozhovořil se tlustý chlap a pokračoval zvýšeným hlasem: „Vy vyzdvihujete toho vašeho Masaryka, Beneše, jejich odkazy. Dál to tak nepůjde. Masaryk i Beneš jsou už mrtví, nejen tělem, ale i myšlenkami. Místo zpátečnických prvorepublikových keců tu nyní máme moderní socialistické smýšlení, pane Votrubče.“

„Co po mě tedy chcete?“ zeptal se Jan Votrubec.

„Učte jinak, odkazujte na socialistický příklad našich předků, husitů. Ne Masaryků. A zapomeňte na ty vaše legie a jejich odkaz, dost na tom, že bránili našim sovětským soudruhům v Rusku v plnohodnotné revoluci. Zapamatujte si to, pane Votrubče, příště to s námi nemusíte mít tak příjemné jako dnes. Příště vás můžeme strčit rovnou za katr a budete sedět, než se z těch vašich masarykovských řečí nevzpamatujete,“ dokončil tlustý vyšetřovatel svoji řeč a zavolal službu, aby pana Votrubce odvedla ven.

Pan Votrubec měl jistě o čem přemýšlet. Masarykův odkaz stále cítil ve svém smýšlení, ale rozhodl se udělat, jak mu u výslechu řekli.

Když dorazil k domu, ve kterém bydlel, měl smíšené pocity. Musel se zbavit legionářské minulosti, ale přesto cítil, že hrdinný odkaz legií nemůže jen tak zahodit.

„Tak co?“ zeptala se Janova žena Milena, když jej spatřila ve dveřích.

„Kde je můj vojenský kufr?“ odpověděl jí Jan také otázkou.

„Co já vím? Asi někde na půdě. Co v něm potřebuješ?“

„Dokumenty, výstroj, já nevím. Nevím, co po mě přesně chtějí, ale musím na ty věci zapomenout. Podle nich.“

„Měj se před nimi na pozoru, slyšela jsem od Mařky, že prý,“ Milena ztišila hlas, „že prý nechali zabít generála Píku.“

„Píku? Ach to je strašné, jak se o tom dozvěděla?“ řekl Jan zaraženě.

„Její synovec je nějaký zvíře na vnitru,“ řekla potichu Milena.

„Jdu pro ten kufr. Říkáš, že je na půdě.“

„Asi,“ řekla Milena a vrátila se do kuchyně.

Pan Votrubec otevřel dveře, za kterými bylo schodiště vedoucí na půdu. Všude bylo strašně moc prachu. Nedalo se tu dýchat. A strašné šero, prosvětlené jen několika paprsky světla pronikající sem mezerami mezi střešními taškami.

A najednou ho spatřil. Úplně vzadu ležel zaprášený kufr, na něm stály nějaké knihy a vedle staré koberce.

Jan Votrubec se pomalu blížil až k němu. Všude bylo spousta prachu. Sundal z kufru staré knihy a vzal ho do rukou a nesl ze schodiště dolů.

Když ho donesl dolů, oprášil ho a utřel. Ruku pomalu natáhl k víku a kufr otevřel. Nejdříve jeho oči pohltil oblak prachu, který se linul z nitra kufru. Pak ale Jan Votrubec nahlédl dovnitř a zahalila ho rouška vzpomínek...

II. Podkrkonoší, léto 1914

Byl začátek léta 1914 a Jan Votrubec sloužil jako zahradník na jednom zámku v Podkrkonoší, který již léta vlastnila jedna původem francouzská aristokratická rodina.

Jan Votrubec byl tehdy mladý, pročesky smýšlející rakouský občan. Tady se dozvěděl o atentátu na rakouského následníka a začal tušit, že bude válka. On ovšem nikdy nechtěl být rakouským vojákem.

Pan hrabě si jednou pro něho nechal poslat a v rozpravě s ním mu vnukl nápad, jak se vyhnout boji v rakouských řadách. Pan hrabě, míchající češtinu, němčinu a francouzštinu dohromady mu řekl, že v Paříži se chystá nábor boje-schopných Čechů, kteří by uvnitř francouzské cizinecké legie měli vytvořit samostatný československý oddíl.

„A nechtěl by se on, Herr Votrubec, nechat do těch légions d'étrangers zapsat?“ zeptal se pan hrabě.

„To víte, že by mne těšilo bojovat v řadách Čechů, jako jsem já, za něco, co je mi blízké a milé. Za společnou věc, ale obávám se pane hrabě, že nemám toliko peněz, abych se do Francie dopravil,“ odpověděl mladý Jan.

„Víte, monsieur Votrubec, vy sloužíte tady na zámku jako zahradník od svých osemnácti už dva roky,“ pokračoval krkolomnou češtinou pan hrabě, „a pracujete velice dobře. Zatím jsem se vám ale neměl jak za tu práci odvděčit, a proto, pokud s tím sám budete souhlasit, bych vaši cestu do Paříže uhradil já.“

Tehdy byl Jan velice překvapen a panu hraběti byl opravdu vděčný. Odjezd do Paříže ho naplňoval, protože mohl bojovat za českou myšlenku ve francouzských řadách a od pana hraběte se naučil i trochu francouzsky. Doma se rozloučil s rodinou, i když jej oplakávali a se zbytkem peněz, co mu zbylo, se vypravil do Prahy na nádraží, odkud jezdil vlak do Paříže.

III. Rota Nazdar, 1914-1915

Po příjezdu do Paříže se místních svojí ještě nedobrou francouzštinou optal na cestu na náměstí Esplanade des Invalides, kde se konal onen zápis a vyrazil tím směrem.

V hlavě nesl pořád myšlenku boje s lidmi, jako je on. Dorazil na náměstí, kde uviděl dav lidí a techniky. Přišel blíž k zápisu a čekal.

Naštěstí dokázal odpovědět na základní otázky zapisujícího kapitána a pak už nafasoval výstroj a výzbroj a byl zařazen ke svým spolukrajanům. Začal se s nimi seznamovat a brzy zavládlo mezi všemi přátelství. Jan se také začal učit lépe francouzsky

O pár dní později nasedl se svými krajany na speciální vlak, který jel do města Bayonne, kde měla cizinecká legie výcvikový tábor.

Tady už začala přísná kázeň a výcvik. Cvičilo se ráno, odpoledne i za stmívání a večer. Dopoledne chodili všichni na lekce francouzštiny.

Výcvik byl velice tvrdý a přísný. Leckterý Janův spolukrajan váhal, jestli ho chce vůbec dokončit. To psychické i fyzické vypětí bylo hrozné, ale Jan se učil rychle a snažil se nemyslet na to špatné. Brzy již uměl zneškodnit nepřítele bajonetem, puškou, i nožem. Věděl jak se chovat k důstojnickému sboru. Naučil se překonávat překážky nejen hmotné, ale i niterní. A taky už uměl docela dobře francouzsky a našel si tu spoustu dobrých přátel, například Václava Pokraje z Vrchlabí, svého krajana, nebo poručíka Dostála.

A pak se všichni dočkali. Uprostřed října 1914, kdy již všude kolem řádila strašná válka, se v Bayonne konal slavnostní ceremoniál přísahy na prapor roty Nazdar, který rotě darovali bayonnské ženy. Mezi nimi i mladá Claire, která se Janovi velmi zalíbila, nicméně věděl, že za chvíli odjede.

„Přisaháme!“ zaburácely hlasy všech přítomných československých vojáků a pak vystoupil nyní již nadporučík Dostál a přednesl rotě hlášení, ve kterém oznámil, že rota Nazdar odjede do Champagne, kde bude zařazena k Marocké divizi cizinecké legie.

V řadách vojáků se začalo jásat. Jan přesně nevěděl, jestli je to takové bojové nadšení nebo nadšení z toho, že se jede do kraje, kde se vyrábí legendární šampaňské.

Nicméně nyní začala skutečná vojna.

Rota Nazdar operovala v Champagne a ke konci dubna přišel další rozkaz. Přemístit se do Artois, kde se marocká divize stane součástí obrany města Neuilly pod Arrasem před německým útokem. Nadporučík Dostál tento rozkaz přednesl rotě Nazdar a stal se svědkem další vlny nadšení. Vojáci byli z toho, že se konečně utkají v boji s Němci nadšení.

Ale z toho, co mělo přijít, by se asi moc neradovali.

Ráno 9. května 1915 byla rota Nazdar nastoupena na svých pozicích k útoku Němci získaného Arrasu. Jan Votrubec stál v druhé řadě, před ním stál jeho kamarád Václav Pokraj. Nadporučík Dostál, oblečený v úhledné, ale přesto bojové uniformě nervózně sledoval své hodinky. Ještě 18 minut. Dvanáct. Pět. Tři.

Bylo přesně deset hodin a nadporučík Dostál zapískal na píšťalku, která znamenala zahájení útoku. Čechoslováci začali střílet a rozeběhli se k městu. Brzy Jan Votrubec uslyšel výstřely i z německé protistrany. Ozývali se výbuchy, kolem létal prach a třísky. Jan viděl vojáky padat bezmocně k zemi. Nábojů měl dost, ale moc nestřílel. Stále se držel v druhé řadě a běžel, když tu najednou uslyšel výkřik raněného vojáka před ním. Běžel k němu.

Otočil bezmocné tělo a hrůza mu zastřela zrak. Byl to jeho kamarád Václav. Nařikal. Prosil. Modlil se. Nic z toho mu nepomáhalo zapomenout na ukrutnou bolest v jeho nohách, pod kterými mu vybuchl granát.

Ke kamarádům přispěchali zdravotníci s nosítky, Václava naložili a odnesli pryč. Se slzami v očích se Jan odhodlal běžet k městu blíž. Běžel a najednou jej cosi porazilo. Jan se zvedl a pohlédl na svoji pušku, ve které byla zaryta německá kulka. Prasata mizerný, pomyslel si Jan a vzal do ruky útočný nůž, poslední zbraň, která mu zbyla.

Běžel kolem budov, všude ležela těla. Německá, francouzská i česká. Najednou jej kdosi strhl na zem a řízl do levé ruky. Jan se rychle vzpamatoval, zvedl se a pevně uchopil svůj nůž. Proti němu stál německý voják asi tak stejně starý jako on. V ruce držel také nůž. Boj muže proti muži nastal. Když už nebyla munice, bojovalo se noži a bajonetami.

Jan necítil strach, ale zimu. Vrhel se na Němce a nůž mu nechal v krku. Zabil. Porušil příkaz desatera. Zabil, ale sám byl živý. Nechtěl nad tím přemýšlet. Boj skončil. Rota Nazdar byla Němci doslova smetena a rozdrčena. V boji padl nejen Janův přítel Václav, kterého se naštěstí podařilo zachránit, ale zahynul tu i nadporučík Dostál.

Po této strašlivé řezi byl zbytek toho, co z rotě Nazdar zbylo, zařazen do různých jednotek francouzské armády. Jan i Václav se již nikdy nepotkali.

IV. Somma, konec roku 1916

Jan Votrubec vzpomínal dál.

Po rozdrčení Roty Nazdar byl Jan zařazen do dělostřeleckých jednotek francouzské armády a byl převelen do zákopu na Sommě, kde již déle trvala strašlivá bitva.

Jan Votrubec zde neměl ani čas se poznat se všemi vojáky. Ale i zážitky odsud byly strašné. V jednu chvíli nebylo v zákopech co dělat, Jan dokonce ručním nožikem vyřezal šachové figurky a na papírek nakreslil šachovnici a hrál s vojáky šachy, jen aby se zabavil. Ve chvíli druhé Jan spal, když uslyšel známý zvuk píšťalky, která velela k útoku. Jan rychle popadl svoji pušku Berthier a vyběhl do zákopu a střílel, i když ve tmě ani pořádně neviděl na co.

Po čase už bylo v zákopech k nevydržení. V blátě ležela hnijící těla, která ohlodávaly krysy. Všude byl cítit odporný zápach a všude zatékalo a byl hlad.

Jednou si k Janovi sedl jeho známý, desátník Gustav Kredl. Povídá mu: „Slyšel jsi už o tanku?“

„Tanku? Co to je?“ zeptal se Jan.

„Britové vyvinuli pancéřované pásové vozidlo, které dokáže prorazit i nepřátelskou linii a střelbou se jej nepodaří zničit,“ pravil hrdě Gustav.

„To je zajímavé, proč to říkáš?“

„Britové ta vozidla pošlou sem, k Sommě.“

A bylo to tak. Útočící Britové opravdu v útocích začali ke konci roku 1916 používat v útoku i tanky, které dokázaly ničit německé zákopy a vraždit desítky vojáků najednou.

Byl konec října 1916, když zaveleli k útoku i s tanky. Jan šel přímo za tím tankem fascinován, jak to vypadá a co to všechno umí. Najednou se ozval nepříjemný hvizd. Janovi se potměnělo před očima. Do očí mu vlétla hlína a třísky. Ozval se mohutný výbuch a Jan padl k zemi.

Probral se až ve vojenské nemocnici v nějakém kostele. Přišel za ním doktor a oznámil mu, že jeho zrak měl veliké štěstí. Museli ho operovat a zrak mu zachránili. Jan ale viděl špatně. Zeptal se na to.

„Ano, to s tím souvisí, vojíne. Zrak se vám asi už nezlepší, takže dostanete tyto brýle, abyste viděl lépe,“ pravil lékař.

Od té doby nosil Jan brýle, ale byl vděčný, že se jej podařilo zachránit.

V. Vznik čs. legií, konec roku 1917-1918

V té době byl Jan již desátníkem francouzské armády a v době, o které se bavíme, byl zrovna na rekreaci v rekreačním středisku francouzské armády nedaleko Paříže.

Měl u sebe dva franky padesát, a tak si šel koupit cigarety. Vždy věděl, že je to hrozně nezdravé, ale začal s tím kvůli stresu, jakému byl vystaven v zákopech u Sommy.

Když tu najednou k němu přiběhl jeho známý, desátník Kredl a volá: „Slyšel jsi to!“

„Co?“

„Francouzská vláda povolí tvorbu výhradně československé armády na svém území!“

„To je skvělé,“ řekl nadšeně Jan.

Konečně se začalo dít něco ve prospěch českého národa a jeho samostatnosti. Jan hned věděl, že se do té armády musí zapsat. A udělal to.

Na začátku roku 1918 vyhledal sídlo Československé národní rady v Paříži a zapsal se jako člen legií.

Absolvoval výcvik a pak byl zařazen do 22. střeleckého pluku a ten dostal úkol překročit řeku Aisnu u Remeše a prolomit německé zálohy pro průchod americké armády Francií.

VI. Terron, 1918

Úkol byl tedy jasný, ale vojáci byli předem varováni. Němci používají letecké pumy a chemické zbraně, mějte se na pozoru.

Jan si byl vědom, že Němci jsou již nyní velice slabí, a že již brzy padnou a válka skončí. Snažil se přemýšlet. Co bude pak? Nepřišel na to.

Začal útok. Úspěšný útok, při kterém Čechoslováci zatlačili Němce až za vesnici Terron. Čechoslováci slavili úspěch, ale pak přišla ta osudná noc.

Jan uslyšel známé písknutí k zahájení útoku a v první linii se rozběhl s puškou v ruce a střílel.

Najednou kdosi zavolal: „Nasadit masky! Yperit!“

Všichni věděli, co to znamená, a snažili se co nejrychleji nasadit kyslíkové masky. Jan přes tu masku špatně viděl, jen se ohlédl a viděl, jak se Gustav Kredl snaží si masku nasadit. Ale najednou se ozval výbuch yperitového granátu. Jan věděl, že to je Gustavův konec, jeho postava se zahalila do smrtelného oblaku. Ale Jan nemohl nic dělat. Oči mu zalily slzy, ale on běžel dál.

Legie bořili německé zálohy. Jan to všechno viděl, běžel kolem toho a střílel. Bylo to hrozné. Ta vřava. Ten boj. Ta smrt. Smrt všude kolem, ale tak krutá a nemilosrdná. Jan běžel dál, rád by si utřel slzy, ale nemohl masku zvednout. Slyšel ještě několik výbuchů a pak nastalo ticho. Hrobové ticho, jak symbolické pro to, co se tu dělo.

Začalo svítat. Jan se dostal ke zbytku skupiny a sundal si masku. Rozhlédl se. Vesnice byla v troskách. Rozbombar-dovali ji a vypálili plamenomety.

O strašlivé smrti yperitem později Jan rozmlouval s jedním zdravotníkem druhého pluku, jeho jméno bylo Heliodor Píka.

Jak rád by Jan zapomněl. Ale na to nelze zapomenout. To si uvědomil i nyní, při svém vzpomínání. Pohlédl na svůj starý legionářský baret a na pohlednici rodného Trutnova, která ho naplňovala vždy nadějí, že se vrátí domů. Vrátil se.

Válka skončila. Vojáci se radovali a smutněli zároveň. Válka jim leccos dala i vzala, ale hlavně vzala. Jan byl poté povýšen na četaře a jako zástupce legií a překladatel se dostal i do kuloárů mírové konference v lednu 1919.

Pak byl demobilizován a vrátil se do vlasti.

Vítání s rodinou bylo nekonečné a plné lásky a dojetí. Jan se šel podívat na zámek, ale nikdo tady už nebydlel. Starý pan hrabě prý zemřel za války a jeho dědicům zámek zabavily československé úřady.

Co budu dělat, pomyslel si proto Jan. Využil však svých znalostí francouzštiny a začal se živit jako překladatel knih a začal rovněž učit i na gymnáziu francouzštinu a dějiny. Později se oženil a založil rodinu, od roku 1946 pak byl na tomto gymnáziu ředitelem.

Jan si uvědomil, že se svého legionářského odkazu nemůže zbavit. A nemůže také studentům zatajit hrdinství československých legionářů. Odkaz legií je přece nutné udržovat naživu a nikdo jej nemůže nařídít pohřbít.

Gymnázium nakonec komunistické úřady o rok později zavřely a Jana poslaly do předčasného důchodu. Ale odkaz legionářů v něm žil dál. Věřil, že ačkoli je odkaz legií nyní zakázán a zapomenut, jednou se vrátí.

Pamatujme na to, co naši legionáři dokázali. Možná, že bez nich bychom dnes vlastní stát neměli.